

Nieuczciwe wybory w Azerbejdżanie

RAPORT POLSKICH OBSERWATORÓW OBWE/IDEE Z WYBORÓW PREZYDENCKICH W AZERBEJDŻANIE 15.10.2003

NIEPRAWIDŁOWOŚCI W KOMISJACH OBWODOWYCH. MECHANIZMY FAŁSZOWANIA WYBORÓW

1. Braki na listach wyborczych - wyłączenia ze spisów wyborców:

- We wszystkich kontrolowanych przez nas okręgach listy wyborców były niepełne; brakowało na nich setek osób, które jeszcze w poprzednich dniach znalazły swoje nazwiska na liście albo takich, które poprzednio głosowały w danym obwodzie/okręgu (często były to osoby deklarujące się jako zwolennicy opozycji). Braki na listach nasi obserwatorzy odnotowali m.in. w obwodach 1 i 2 okręgu nr 9 w Baku - ponad 100 osób do południa, 543 osoby w obwodzie 65 okręgu nr 124 (dla uchodźców – też w Baku), ok. 500 w obwodzie nr 63 tego samego okręgu, ok.10% wyborców w większości komisji obwodowych okręgu 18,
- Sądy nie nadawały z wydawaniem zaświadczeń osobom nieumieszczonym na listach, niekiedy po południu sądy właściwe były już zamknięte – np. okręg 42 (Sumgait). Z kolei około godziny 13.00 w sądzie rejonowym właściwym dla okręgu nr 15 (Baku) zarejestrowanych było 1200 skarg osób niewpisanych na listy wyborcze; pod sądem czekał tłum ludzi, ale sąd był już zamknięty,
- W okręgach 33 i 9 w Baku żądano od wyborców przynoszenia zaświadczeń z wydziału meldunkowego, który w dniu wyborów nie wydawał takich zaświadczeń.

2. Dopisywanie do list

Zaobserwowaliśmy częste zjawisko dopisywania do list wyborczych osób bez wymaganych dokumentów; w wielu okręgach do komisji obwodowych przyjeżdżały całe autobusy wyborców, których dopisywano do listy, na przykład:

- w obwodzie nr 8 w okręgu 13 byli to „robotnicy z miejscowej fabryki”,
- w obwodzie 12 w okręgu 11 - „marynarze, którzy właśnie zeszli ze statku” (ok.120 osób),
- w obwodzie 17 w okręgu 15 - „bezdomni”, którzy zagłosowali na podstawie zaświadczenia o zatrudnieniu na trzy miesiące wystawionego przez dyrektora pobliskiej fabryki,

- w obwodzie 17 w okręgu 20 dopisano do listy 32 „sportowców” na podstawie zaświadczenia kierownika klubu sportowego,
- w obwodzie 13 w okręgu 20 - 215 „studentów prywatnej uczelni” (na 930 uprawnionych),
- we wszystkich obwodach okręgu 20 znajdowały się na listach osoby zmarłe,
- w komisji 21 okręgu 8 jako osoba, która oddała głos podpisana była osoba zmarła w 2001 roku (Maharran Huseynov).

3. Głosowanie na podstawie niewłaściwych dokumentów

W wielu komisjach obwodowych pozwalano głosować na podstawie dokumentów innych niż przewidziane w ordynacji wyborczej, na przykład:

- obwody 1 i 2 w okręgu 9 - legitymacja studencka,
- obwód 8 w okręgu 13 - paszport bez zaznaczonego miejsca zameldowania,
- obwód 31 w okręgu 15 - karty chorobowe.

4. Głosowanie za inną osobę.

Takie przypadki zaobserwowano na przykład w obwodzie 8 w 13 okręgu, w obwodzie 17 w okręgu 8, w obwodach 21 i 22 w okręgu 9 (mąż głosował za żonę, ta sama kobieta głosowała trzykrotnie).

5. Dorzucanie głosów do urny

Otrzymywaliśmy takie sygnały od obserwatorów opozycyjnych, a w jednym przypadku udało się złapać osobę na gorącym uczynku: w obwodzie 18 w okręgu 42 (Sumgait) nasz obserwator odebrał 15 głosów podstemplowanych i zaznaczonych na kandydata Alieva tuż przed wrzuceniem ich do urny.

6. Inne nieprawidłowości

- W obwodach 20 i 21 w okręgu 33 nie policzono kart do głosowania przed wyłożeniem ich na stół komisji wyborczej - początkowo nie wyłożono wszystkich kart, odpowiedni dokument wypełniano post factum ze wsteczną godziną,
- W obwodzie 1 w okręgu 9/II była naruszona plomba na urnie; w trakcie demonstrowania uszkodzenia wieko urny całkiem odpadło,
- W wielu komisjach utrudniano pracę obserwatorom opozycyjnym: nie pozwalano zbliżyć się do stołu komisji - także podczas liczenia głosów oraz nie udostępniano im protokołów; zwróciliśmy także uwagę na zastraszanie opozycyjnych członków komisji i obserwatorów (patrz punkt: III - PRZEMOC, ZASTRASZANIE, REPRESJE)

7. Wpływanie na wyborców

- W większości komisji obwodowych niezidentyfikowane osoby (nie będące dziennikarzami) filmowały wyborców kamerami wideo; niekiedy filmowano twarze z bardzo bliskiej odległości; na przykład w obwodzie 11 w okr.11, w obwodach 3, 4, 9, 10 w okręgu 18, w większości obwodów okręgu 16, w większości obwodów okręgu 33,

- Otrzymywaliśmy też informacje od obserwatorów miejscowych, że wyborcom wręczane są (m.in. w zakładach pracy i wydziałach meldunkowych) karty do głosowania zaznaczone na kandydata Alieva; następnie wymaga się od nich by tę kartę wrzucili do urny, a na dowód, że to zrobili, oddali czystą kartę pobraną w komisji; w obwodach 1 i 2 oraz 21 i 22 w okręgu 9 zaobserwowane zostało, że osoby wychodzące z lokalu wyborczego oddawały koperty identyczne z wyborczymi osobom postronnym czekającym na zewnątrz,
- W niektórych okręgach w pobliżu lokali wyborczych, a nawet w lokalach obecni byli umundurowani funkcjonariusze policji oraz przedstawiciele władz wykonawczych, na przykład we wszystkich monitorowanych obwodach okręgu 9,
- Przed komisjami obwodowymi i w samych lokalach wyborczych prowadzona była agitacja za kandydatem rządowym, np. w okręgu 35 w Baku – w dwóch komisjach obwodowych, w obwodzie 24 w okręgu 11 w Baku, w okręgu 68 – Szamacha, w okręgu 20 w Baku.

8. Nieprawidłowości w liczeniu głosów i fałszowanie protokołów w komisjach obwodowych

- W niektórych komisjach obwodowych wcale nie liczono głosów lub usiłowało tego nie zrobić, na przykład w obwodzie 11 okręgu 11 przewodniczący kilkakrotnie wynosił z sali urny z głosami i protokoły, wielokrotnie odmawiał ich liczenia i proponował, by członkowie komisji na liczenie wrócili dopiero rano; podobne informacje nadeszły z dwudziestu trzech obwodów okręgu 11 – wcale nie liczono tam głosów w komisjach obwodowych,
- W obwodach 1, 2 w okręgu 9 z powodu próby wyniesienia urny do innych pomieszczeń po zamknięciu lokalu wyborczego procedura wyborcza została przerwana na dwie godziny,
- Z obwodu wojskowego w okr.11 dostarczono urnę z nieotwartymi głosami, ale za to z wypełnionym na podstawie tych głosów protokołem,
- Głosy na kandydata opozycji Gambarę były przypisywane kandydatowi Alievowi - np. podczas liczenia głosów karty zaznaczone na Gambarę przewodniczący komisji obwodowej 17 w okręgu 8, Mahadin Sultanov przekładał na stos kart wyborczych Alieva,
- W komisji nr 8 okręgu 13 sfalszowano protokół wyborczy: po policzeniu głosów przewodnicząca podała prawie dwa razy mniejszą liczbę głosów na kandydata Alieva niż znalazło się potem w protokole dostarczonym przez tę samą przewodniczącą do komisji okręgowej,
- Podobne sytuacje stwierdzono w komisji 13 w tym samym okręgu i w dwóch obwodach okręgu 12,
- W dwóch przypadkach obserwatorzy weszli w posiadanie i przekazali OBWE dwa protokoły z tego samego obwodu różniące się liczbą głosów oddanych na kandydata Alieva (liczba podwyższona prawie dwukrotnie) i kandydata Gambarę (liczba głosów obniżona).

NIEPRAWIDŁOWOŚCI I FAŁSZOWANIE WYNIKÓW W KOMISJACH OKRĘGOWYCH

1. Brak jakiejkolwiek procedury

W większości okręgów występowały uchybienia w pracy komisji okręgowych i właściwie brak było jakiejkolwiek identyfikowalnej procedury; nie odczytywano na głos ani nie głosowano przyjmowanych protokołów, na przykład:

- w okręgu nr 33 komisja nigdzie nie zasiadała i nigdy nie można było zobaczyć wszystkich jej członków; podobnie było w okręgu 15,
- w okręgach 33 i 9 protokoły trafiały do przewodniczącego,
- w okręgu 18 kompleksowa obserwacja pracy komisji nie była możliwa, ponieważ w różnych pomieszczeniach działały się jednocześnie różne rzeczy. Podobnie było w okręgu 68 (Shamaha),
- całkowity chaos proceduralny panował też w komisji okręgowej nr 12.

2. Przyjmowanie protokołów z obwodów wypełnionych ołówkiem lub niewypełnionych i wypełnianie ich na miejscu - często przez komisję okręgową lub według jej wskazań:

- W okręgu 15 przywożono protokoły wypełnione ołówkiem, bądź niewypełnione, po czym wypełniano je w sąsiednich salach; podobnie było w innych okręgach - na przykład: 18, 9, 33, 8, 20, 42, 11, 16, 35,
- W okręgu 33 wyniki na protokołach poprawiano po przeliczeniu ich w komisji okręgowej,
- W okręgu 10 szef komisji okręgowej sprawdzał i poprawiał przywiezione protokoły, następnie szefowie komisji obwodowych przepisywali je, a na koniec przeglądał je ponownie szef komisji okręgowej i stemplował pieczętkami komisji obwodowych,
- W okręgu 15 na trzydzieści jeden obwodów tylko z czterech przyniesiono protokoły wypełnione w pełni i długopisem,
- W okręgu 8 przewodniczący obwodowej komisji nr 32 na oczach obserwatora przepisał długopisem rezultaty wyborów - Alieva z 273 na 587, a Gambaru ze 150 na 50,
- W niektórych okręgach do przywożonych z obwodów protokołów nie dołączano kart i materiałów wyborczych - na przykład we wszystkich obwodach okręgu 20.

3. Braki podpisów części składu komisji obwodowych:

- W wielu komisjach okręgowych przyjmowano protokoły bez podpisów niektórych członków komisji obwodowych; taka sytuacja występowała między innymi w okr.11, 13, 16, 18, 15, 68,
- W okr.68 (Szamacha) dwa protokoły były podpisane przez 4 członków komisji, a kilkanaście miało 5 podpisów,
- niekiedy były protokoły tylko z 3 podpisami - na przykład w jednej z komisji obwodowych okręgu 12 (protokół z tej samej komisji, ale już z

czterema podpisami i inną liczbą głosów na poszczególnych kandydatów, został dołączony do dokumentacji komisji okręgowej). Pierwotny protokół dostarczył przez obserwatora LTO,

- Na większości przyjmowanych protokołów nie było naniesionych żadnych uwag i skarg, pomimo że nasi obserwatorzy otrzymali liczne.

4. Niewpisywanie wyników do komputera.

W komisji okręgowej nr 33 podczas obecności obserwatora (do godz. 4 rano) nie wpisano do komputera ani jednego protokołu.

5. Obecność policji i wojska

Przed lokalami prawie wszystkich komisji okręgowych, a często także wewnątrz była obecna policja i wojsko.

PRZEMOC, ZASTRASZANIE, REPRESJE

- W większości komisji obwodowych panowała napięta atmosfera, członkowie komisji z ramienia partii rządzącej zachowywali się agresywnie w stosunku do członków komisji z opozycji,

- Utrudniano pracę członkom komisji wyborczych z ramienia partii opozycyjnych a także miejscowym obserwatorom,

- Dochodziło do rękoczynów a nawet pobicia obserwatorów i członków komisji z ramienia partii opozycyjnych; taka sytuacja miała miejsce np. w okręgu 10 w obwodzie 9, gdzie przyjechał szef okręgu i wraz z innymi członkami komisji obwodowej pobili i skopali przedstawiciela opozycji,

- W wielu komisjach obwodowych policja aresztowała opozycyjnych członków komisji lub obserwatorów pod pretekstem, że utrudniają pracę komisji - takie zatrzymania nastąpiły m.in. w okręgu 10 w obwodach 8 i 9, w okręgu 9 w obwodzie 14 (policja zatrzymała Taranę Nasibową) i 17/18 (zatrzymany został Nuru Ragimov), w okręgu 33 w obwodzie 12 (zatrzymany Nevtyev lub Mehtyev?), w obwodzie 21 (Samedov) i 24 (Agaev).

WARUNKI PRACY OBSERWATORÓW MIĘDZYNARODOWYCH

W większości przypadków komisje obwodowe, a także okręgowe traktowały międzynarodowych obserwatorów dobrze i przyjaźnie, jednak:

- w komisji okręgowej nr 15 odmówiono obserwatorce wglądu do jakichkolwiek dokumentów, a nawet próbowano ją wyprosić z sali, gdzie była siedziba komisji,

- w obwodach 25 i 26 okręgu 42 (Sumgait) wezwano policję, by usunęła obserwatora OBWE,

- w obwodzie 13 okręgu 9 przewodniczący komisji obwodowej poturbował pracującego z obserwatorami tłumacza Azisa Togruka.

Fundacja Obrony Praw Człowieka;
Foundation for Defence of Human Rights;
Senator Zbigniew Romaszewski – Chairman;
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 6, Poland; ph/fax +48.22/625.47.49;
ph. +48.22/625.24.65; e-mail: warsaw@humanrights.org.pl

Warszawa, dnia 6 listopada 2003 roku.

Wysłana przez Fundację Praw Człowieka 16-osobowa ekipa krótkoterminowych obserwatorów OBWE z Polski była częścią grupy 188 obserwatorów Instytutu na rzecz Demokracji w Europie Wschodniej (IDEE) podczas wyborów prezydenckich w Azerbejdżanie, które odbyły się 15 października 2003 roku. Wybory zostały uznane przez szefów Międzynarodowej Misji Obserwacyjnej OBWE za „zasadniczo dobrze przeprowadzone”, choć „niespełniające międzynarodowych standardów”. Po wnikliwej analizie sprawozdań polskich obserwatorów, uważamy za swój obowiązek poinformowanie, że nie możemy zgodzić się z taką oceną.

Nasi obserwatorzy byli świadkami licznych nieprawidłowości i fałszerstw. Wielu widziało, jak w komisjach obwodowych pozbawiano prawa do głosowania setki obywateli, poprzez niewpisanie ich na listy wyborcze, widzieli nagminną praktykę „poprawiania” cyfr w pisanych ołówkiem protokołach z obwodów na szczeblu komisji okręgowych, widzieli po dwa różniące się liczbami protokoły z tego samego obwodu, widzieli jak przywożono wypełniony protokół i nieotwarte głosy, byli świadkami, jak usiłowano podrzucić do urn dodatkowe karty wyborcze.

Szczególne zaniepokojenie budzą represje przeciwko przedstawicielom opozycji. Wiemy o wielu przypadkach zatrzymań członków komisji wyborczych z ramienia partii opozycyjnych, a także wielu opozycyjnych obserwatorów. W niektórych przypadkach udało się uchronić takie osoby przed zatrzymaniem w lokalu wyborczym, ale ich dalszy los jest nam nieznanym. Wiemy, że wiele osób zmuszono aresztowaniem do podpisywania sfałszowanych protokołów i dopiero pod takim warunkiem je wypuszczano. Azerskie organizacje praw człowieka podają nazwiska kilkuset działaczy i sympatyków partii opozycyjnych aresztowanych zaraz po ogłoszeniu przez Międzynarodową Misję Obserwacyjną umiarkowanie pozytywnej oceny wyborów.

Ludzie w Azerbejdżanie przyjmowali obserwatorów Międzynarodowej Misji Obserwacyjnej jako gwarantów uczciwych wyborów w ich kraju. Wielu wierzyło, że obecność OBWE i jej obserwatorów to mimo wszystko zwiastun nowych, demokratycznych porządków w ich kraju. Zamiast tego otrzymali sfałszowane wybory i nasilenie represji niemal przed oczami społeczności międzynarodowej. Nasi obserwatorzy są przekonani, że pochopna ocena wyborów ze strony Międzynarodowej Misji Obserwacyjnej przyczyniła się do ośmielenia państwowego aparatu represji.

Apelujemy do społeczności międzynarodowej o podjęcie wszelkich możliwych działań, które spowodowałyby przerwanie represji i zwolnienie aresztowanych. Prosimy też o szczególnie stanowcze przeciwstawienie się nadużywaniu i falsyfikowaniu słowa demokracja.

Do pisma załączamy raport 16 polskich obserwatorów OBWE/IDEE z wyborów prezydenckich w Azerbejdżanie. Raport powstał w oparciu o szczegółowe sprawozdania: Agaty Ciołek, Erazma Ciołka, Grzegorza Górnego, Hanny Harasimowicz–Grodeckiej, Leszka Janasika, Jana Krzysztofa Kelusa, Huberta Kossowskiego, Witolda Michałowskiego, Piotra Murtynowskiego, Jana Orgelbranda, Pawła Piekarczyka, Lesława Pietrewicza, Tomasza Pisuli, Agnieszki Romaszewskiej–Guzy, Jacka Staszelskiego, Barbary Stelmasińskiej.

Zbigniew Romaszewski